

Kunskapa mera i diakonalt arbete!

Inom det diakonala fältet ser vi glädjande tecken på fler ansatser och aktörer för organiserad kunskapsbildning, om än utifrån ett svagt utgångsläge.

För ett drygt dussin år sedan drev Linköpings stift ett projekt: "Kunskapsutveckling i diakonalt arbete". Här erbjöds stiftets diakoner seminarier och deltagande i en forskningscirkel.¹ En studie av tre församlingar om deras diakonala praktik, deras församlingssyn och diakonisyn skrevs också till diakonmötet 2004. I projektet blev det tydligt att det "vanliga" församlingsdiakonala arbetets praktik sällan formulerades på ett avläsbart sätt. Undantaget var projekt där förväntan på projektrapportering finns. Verksamhetsberättelser kunde saknas helt eller var minimalistiskt utförda, ibland enbart utifrån administrativa krav. Erfarenhet traderades inte, och av systematiskt lärande synliggjordes bara fragment. Forskning med diakonala förtecken var vid den tiden blygsam även om dåvarande Diakonivetenskapliga institutets forskningsprojekt och enstaka avhandlingar utgjorde hoppfulla tecken.

Vad ser vi idag av kunskapsutveckling inom det diakonala arbetet? Det är svårt att få en överblick. För att söka överblicken behövs en struktur. För att få en struktur för olika former av kunskapsbildning vill jag använda en figur, en skala med olika positioner, som jag förenklat för detta syfte från en artikel om teorier i socialt arbete.² Jag vill betona att det inte är en värdering av kunskap. Istället handlar det om att bejaka bredd och bearbetning, för att också möjliggöra delande och därmed ett vidare kunskapsbildande.

Från den tysta ordlösa kunskapen i vänstra änden av linjen blir nästa steg när individens kunskap doku-

Figur: Olika positioner för kunskapsutveckling

Tyst   Verbaliserad   Systematiserad   Vetenskapligt prövad

menteras och framför allt delas, låt oss kalla den *verbaliserad*. Här kan vi överföra kunskap från en situation till en annan, och kunskapen kommuniceras inte sällan i form av berättelser från vardagsverkligheten. I den tredje positionen – där det verbaliserade blir *systematiserat* – samlas erfarenheter och analyseras i form av rapporter, utvärderingar och annan forskningsinfluerad kunskapsökning. Slutligen finns den vetenskapligt prövade kunskapen längst ut som den andra polen.

Vi behöver arbeta med kunskapsutvecklingen inom det diakonala fältet längs hela denna linje. Här bör ingen delaspekt värderas högre än någon annan, men varje moment kompletterar, förstärker, och förhoppningsvis inspirerar, ett annat. Att den vetenskapliga forskningen i både världsliga och kyrkliga ögon har hög status får inte sabotera strävan att arbeta med att verbalisera den tysta kunskapen. Eller som Karl-Erik Lundgren skrev i en studie benämnd "Ur tystnaden" om socialsekreterares arbetsituation 1984: "Erfarenhet blir inte kunskap förrän den formuleras."

Erfarenheten är alltså en viktig källa för ny kunskap. Men erfarenheten behöver bearbetas, begreppsliggöras, för att göras begriplig för fler. Ett exempel är den norska diakonen och forskaren Marianne Rodriguez Nygaard som i sitt avhandlingsarbete studerade kunskapsprocesser i det diakonala arbetets praktik.³ I en

delstudie undersökte hon samspelet mellan en diakon, de personer diakonen interagerar med och de redskap diakonen använder, såsom samtal och riter, för att sammantaget skapa "rum för möjligheter".

Ett annat exempel är Svenska kyrkans forskningsenhet som driver ett forskningsprojekt "I vems tjänst?" om kyrka och välfärd. Här formuleras kunskap via ett aktionsforskningsprojekt som vill ta tillvara erfarenheter och kunskap som genererats i församlingar genom specifika projekt och praktiker (se www.svenskakyrkan.se/forskning).

Men det kan kännas långt mellan forskning och praktik. De två exemplen ovan visar att det inte nödvändigtvis behöver vara så. Ändock får vi konstatera att forskningen mestadels är trögrörlig och resurskrävande. Kunskap som genereras ska prövas vilket också tar nödvändig tid. Men det finns former för en mer praktiktäna kunskapsutveckling. Vi har i SKT tidigare förespråkade en satsning på FoU, Forskning och Utveckling. Detta begrepp har en historia som kan spåras tillbaka till det arbete under 1970-talet som ledde fram till socialtjänstlagen. Där identifierades behovet av en "vardagsnära uppföljnings- och utvärderingsverksamhet" för socialtjänstens olika verksamheter. Sådana FoU-miljöer har sedan 1990-talet byggts upp med statligt stöd. De är ofta lokala eller regionala. De har ofta flera huvudmän såsom närliggan-

de kommuner. FoU-verksamheter har att hantera flera krav. Man ska kunna "tala med praktiker" det vill säga där ska verksamhetsnära kunskapsbehov kunna finna former för utveckling.⁴ FoU-medarbetarna ska kunna organisera kunskapsprocesser, till exempel utvärderingar och metodutvecklingsprojekt. Man ska även ta höjd för akademiska krav. Studier och utvärderingar som genomförs av FoU-enheter kan innehålla både brukares uppfattningar om de frågor som undersöks och yrkesverksammas perspektiv (se www.fouvalfard.se).

Vi behöver även kunskap om människors livsvillkor. Stockholms stadsmision ger årligen ut en hemlöshetsrapport. I den sjunde årgången (2016) kritiserar man där kommunernas bristande ansvar för bostadsförsörjningen. Tidigare har man granskat ägardirektiven till de allmännyttiga bostadsföretagen i kommunerna. Stadsmisionerna i Sverige har även initierat en undersökande ansats för att förstå fattigdomens ansikte idag och de människor som söker deras hjälp.⁵

Internationellt finns numera ett sällskap för diakoniforskning, populärt kallat ReDi, The International Society for the Research and Study of Diaconia and Christian Social Practice.⁶ Uppsalaprofessorn Ninna Edgardh är för närvarande ordförande och skriver om detta på annan plats i detta diakoninumner. Svenska kyrkans forskningsenhet anger å sin sida en inriktning kallad "samhällsteologi" som det ska bli spännande att följa.

Ett annat hoppfullt tecken är att Ersta Sköndal Bräcke högskola är långt kommen i diskussioner om en professur med inriktning mot diakoni inom sitt forskningsområde "Människan i välfärdssamhället". Här kan diakonal praxis och interkulturella frågor, frågor om identitet och religionens roll i det offentliga rummet bli föremål för forskning. På Campus Ersta samlas sedan flera år regelbundet ett diakoniforskningsseminarium. Här

får inte sällan masteruppsatser en chans att diskuteras under skrivprocessen.

Det har uppenbarligen hänt en del under det senaste decenniet. En del av det som skrivs försöker vi samla på sajten www.diakoni.nu. Men kanske är vänstra delen av "kunskapslinjen" ovan den mest utforskade. Projekterfarenheten från Linköping 2004 visade att mycket finns att göra för att verbalisera den tysta kunskapen. Här kan stiftens diakonmöten vara ett forum för att skapa både reflekterande rum och praxisnära studier. Men mer vardagsnära behöver olika nätverk och grupper reflektera om det diakonala arbetet. Det är viktigt att kontinuerligt – inte bara under stress i februari och mars – skriva reflekterande berättelser och bedömningar av det diakonala arbete man står i, utan att låta sig begränsas av de mått för verksamhetsredovisning som administrationen efterfrågar. Det diakonala arbetet måste utveckla sina egna begrepp och redovisningsformer. Handling + reflektion = lärande kan vara en formel för att skapa former för en bred kunskapsutveckling inom det diakonala arbetet där alla kan bidra. Här har Svensk Kyrkotidning under nu tjugofem år genom sina diakoninumner erbjudit plats för det diakonala fältets praktiker och utforskare att rapportera, diskutera och problematisera.

Jag vill här tillskriva stiftens en viktig roll att främja kunskapsutvecklingen i det diakonala arbetet. Ingen annan aktör har som stiftens möjligheten att både vara nära praktiken och ändå ha överblick och resurser. Stiftens har en utmärkt position för kontaktskapande insatser och kompetens att bygga reflekterande rum. Stiftens kan ha kontakt med regionala FoU-enheter och knyta kontakter mellan dessa och församlingarna. Stiftens kan också initiera utvärderingar och beskrivande rapporter. Inte ett år utan en kunskapsbildande praktikbaserad rapport – per stift! Så samlas vi en gång om året och

delar dessa med varandra under rubriken *Kunskapa mera i diakonalt arbete!* Här finns uppgifter också för nationell nivå. Att identifiera kunskapsbildande processer - och praktikförankrade modeller för dessa - torde utifrån ovanstående vara ett ofrånkomligt kapitel i de vägledningar för diakoni och välfärd som kyrkokansliet i samråd med stiftens nu arbetar fram.

STIG LINDE

Noter

1 Johansson, Olena (red.) (2004) *Kunskapa tillsammans*. Linköping: Linköpings stift.

2 Johansson, Eva & Kerstin Svensson (2005) *Teori i socialt arbete – några reflektioner om att förstå och förklara interventioner*. *European Journal of Social Work* Vol. 8, No. 4, pp 419-433.

3 Marianne Rodriguez Nygaard: *Caring to Know or Knowing to Care? Knowledge Creation and Care in Deacons' Professional Practice in the Church of Norway*. Doktorsavhandling 2015 vid Menighets Fakultet i Oslo.

4 Ekeremo, Mats (2002). *Den mångtydiga FoU-idén: lokala FoU-enheters mening och betydelse*. Doktorsavhandling. Örebro: Örebro Universitet.

5 Karlsson, Magnus, Anna Carrigan, Sara Malmberg, Arvid Stiernström (2015) *Stadens fattiga. En rapport om Sveriges stadsmisioner och fattigdom*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.

6 <http://www.diaconiaresearch.org/>